№ 8 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21 **1892** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21 № 8

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Յունվարի 6-ի աղետից մնացած անձանց ընտանիքների օգտին հանգանակութիւն անող և նպաստներ բաժանող **ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ** ընդունում է ԱՄԵՆ ՕՐ Քաղաքային վարչութեան մէջ աղետից մնացած անձանց ազգականների գրաւոր խնդիրքներ:
Իսկ ԱՆՁՆԱԿԱՆ բացատրութիւնների և ԲԵՐԱՆԱՑԻ խնդիրքների համար Մասնաժողովը ցանկացողներին հրաւիրում է նիստերի օրերին գալ Քաղաքային վարչութեան բնակարանը ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 7 ժամից սկսած: 1—3. (ե. շ)

Открыта подписка на **1892 г.** (сорокъ седьмой годъ изданія)

НА ГАЗЕТУ

„КАВКАЗЪ."

Редакторъ-издатель Ю. Н. МИЛЮТИНЪ.

Съ 1-го января наступающаго года газета «Кавказъ» переходитъ въ руки новой редакціи и будетъ издаваться по расширенной программѣ и при обновленномъ составѣ сотрудниковъ. Главной ея задачей будетъ служить интересамъ Кавказскаго края и его населенія, а также интересамъ Россіи на Востокѣ.

Для сообщенія возможно полныхъ и точныхъ свѣдѣній газета будетъ имѣть корреспондентовъ во всѣхъ губерніяхъ и областяхъ Кавказа, въ важнѣйшихъ мѣстностяхъ Закаспійскаго края и Туркестана, въ Поволжьѣ. въ Харьковѣ, Одессѣ и другихъ городахъ, а также нѣсколькихъ спеціальныхъ корреспондентовъ въ С.-Петербургѣ, и Москвѣ; а за границею газета «Кавказъ» будетъ имѣть корреспондентовъ въ Азіятской Турціи, Персіи, средне-азіатскихъ ханствахъ и другихъ странахъ Востока, а изъ европейскихъ мѣстностей—въ Парижѣ, Лондонѣ и Константинополѣ. Помѣщаемыя корреспонденціи будутъ касаться какъ политической и общественной жизни, такъ равно и торгово-промышленной.

Газета «Кавказъ» будетъ выходить ежедневно (кромѣ дней, слѣдующихъ за большими праздниками).

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Съ доставкою въ Тифлисъ.		Съ перес. по Имперіи.		По почтовому союзу.	
На годъ......	11 р. 50 к.	На годъ......	13 р. — к.	На годъ......	18 р. 40 к.
„ 1/2 года...	6 „ — „	„ 1/2 года...	7 „ — „	„ 1/2 года...	10 „ — „
„ 3 мѣсяца .	3 „ 50 „	„ 3 мѣсяца .	4 „ — „	„ 3 мѣсяца .	6 „ — „
„ 1 мѣсяцъ .	1 „ 50 „	„ 1 мѣсяцъ .	1 „ 75 „	„ 1 мѣсяцъ .	2 „ — „

Разсрочка допускается для годовыхъ подписчиковъ по соглашенію съ редакціей, причемъ иногородными вносится 3 р. при подпискѣ и по 2 р. къ первымъ числамъ марта, мая, іюля, сентября и ноября; городскими—въ тѣ-же сроки: 3 р., 2 р., 1 р. 50 к., 1 р. 50 к. и 1 р. 50 к.

Подписка принимается въ конторѣ газеты «Кавказъ» (Тифлисъ, Пушкинская, № 12, д. Бабанасова). 3—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ նշանակութիւն ունեն առաջիկայ ընտրութիւնները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակվայ ընտրութիւնների առիթով. Ժողովրդական ընտրութիւններ. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիտնական նամակներ.

ԻՆՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՆ ԱՌԱՋԻԿԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի, յունվարի 26-ին, կատարվելու են Թիֆլիսի եկեղեցիներից մի քանիսների մէջ եկեղեցական երեցփոխանների ընտրութիւնները: Այդ սկզբնական ընտրութիւնները մեծ նշանակութիւն ունեն, որովհետև նրանցից և Թեմի ուրիշ քաղաքներում ընտրված եկեղեցական երեցփոխաններից կախված կը լինի այս կամ այն ուղղութեան Թեմական պատգամաւորների ընտրութիւնը, իսկ Թեմական պատգամաւորներից, եկեղեցական ներկայացուցիչների հետ միասին՝ կախված կը լինի ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը:

Ուրեմն եկեղեցական ընտրողները պէտք է մի բան լաւ հասկանան և կշռեն. ինչ տեսակ ուղղութիւն ունեցող կաթողիկոս են ցանկանում՝ նոյն տեսակ ուղղութիւն ունեցող եկեղեցական պատգամաւորներ էլ պէտք է ընտրեն, որպէս զի սրանք, իրանց կողմից, նոյն տեսակ ուղղութիւն ունեցող Թեմական պատգամաւոր էլ ընտրեն: Թող ընտրողները չը մոռանան, որ կիրակի օր ընտրելով իւրաքանչիւր եկեղեցուց երեք երեք հոգի եկեղեցական պատգամաւորներ, նայելով թէ ինչ տեսակ մարդիկ կընտրեն, նրանք դրանով արդէն որոշում են և Թեմական պատգամաւորի ընտրութիւնը, որոշում են նրա անձնաւորութիւնը, որոշում են նրա ինչ ո ւ ղ ղ ո ւ թ ե ա ն պատկանելը:

Իսկ Թեմական պատգամաւորի անձնաւորութիւնը արդէն գրաւական է թէ գոնէ ինքն ում համար ձայն կը տայ, որպէս կաթողիկոսացուին...

Այդպիսով, սկսած եկեղեցական երեցփոխանների ընտրութիւններից, մինչև ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը՝ ամբողջ այդ ընտրողական գործի բոլոր աստիճանները շղթայի պէս իրար հետ կապված են անխզելի կապերով: Եւ իսկապէս ամենավճռողական քայլը, եթէ կամենաք, դա սկզբնական ընտրութիւնն է, եկեղեցական երեցփոխանների ընտրութիւնն է: Ինչ ուղղութեամբ կը կատարվի այդ սկզբնական ընտրութիւնը,—նոյն ուղղութեամբ կը շարունակվեն ընտրութեան յաջորդ գործողութիւնները:

Այդ պատճառով եկեղեցական ընտրողները նախապէս պէտք է որոշեն թէ ի՞նչ ուղղութեան տէր մարդ պիտի լինի Թեմական պատգամաւորը, որպէս զի դրա ուղղութեան համեմատ ընտրվեն և երեք երեք հոգի պատգամաւորներ Թիֆլիսի իւրաքանչիւր եկեղեցում ու մի մի հոգի գործակալութիւն ունեցող Թեմիս իւրաքանչիւր գաւառական քաղաքում:

Եւ եթէ ընտրողները համակրում են այնպիսի Թեմական պատգամաւորին, որն այն կարծիքի է, ինչպէս մենք ասեցինք „Մշակի" 5-որդ համարի առաջնորդողում, թէ „եկեղեցու բարեկամ լինել, նշանակում է ցանկանալ նրան ժամանակի պահանջման համեմատ բարեփոխութիւն", եթէ նրանք համակրում են այնպիսի անձնաւորութեանը, որը, ինչպէս նոյն յօդուածում ասեցինք „պատգամաւոր ընտրված լինելով, իր կողմից քուէ կը տայ այնպիսի կաթողիկոսացուին, որը կը կարողանայ իրագործել յայտնի պրոգրամը, կը կարողանայ եկեղեցին բարեփոխել ժամանակի պահանջներին համեմատ, կը կարողանայ բարձրացնել հոգևորականների բարոյական և մտաւոր մակերևոյթը, բարւոքել նրանց նիւթական դրութիւնը, կը կարողանայ վերացնել մեր եկեղեցական վարչական կազմակերպութիւնից այն մի քանի հնացած օրէնքներ, որոնք այս րոպէիս արգելք են լինում հայերին երջանիկ և անդորր կեանք վայելելու", ուրեմն թող ընտրեն այնպիսի եկեղեցական պատգամաւորներ, որոնք իրանց կողմից կընտրեն վերոյիշեալ ուղղութիւն ունեցող Թեմական պատգամաւոր:

Եւ վերոյիշեալ ուղղութիւն ունեցող Թեմական պատգամաւորը, անտարակոյս, իր կողմից, որքան իր մտաւոր և բարոյական ույժերից կախված կը լինի, կաշխատէ աջողեցնել Էջմիածնում այնպիսի կաթողիկոսացուի թեկնածութիւնը և անշուշտ այնպիսի հոգևորականին քուէ կը տայ, որը և կը կարողանայ գոնէ մասամբ իրագործել վերոյիշեալ պրոգրամը:

Իսկ այդ տեսակ պրոգրամ իրագործելու համար, մենք, մեր կողմից և անկեղծ համոզմունքով, ծանուցում ենք այս բոլորին, [illegible] մեր բարձր եկեղեցականների շրջանում,—[illegible]

ՄԿՐՏԻՉ Խրիմեան և ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ Սեդրակեան:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՎԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ.

[illegible] Հայոց Թեմի առաջնորդը [illegible] պէտք է կատարվին ընտրութիւններն [illegible] 26-ին [illegible]

Եւ սակայն ժողովուրդը պիտի [illegible] այդ կանոնների համաձայն, ուրեմն [illegible] որ նրանք հրատարակուէին [illegible], գոնէ պարբերական թերթերում:

Մենք [illegible] այդ կանոնները [illegible] չունենք:

Նրանց մէջ գրված է (Ներքինը յօդուածներով և չակերտներով առաջարկութիւններ անել կարող չենք. պատճառն արդէն ասեցինք), նրանց մէջ գրված է՝ ծխատէր քահանան իր ծխականների ցուցակը կը կազմէ և կը ներկայացնէ նախագահ քահանային, որը նոյնը կը ստուգէ և յետոյ, ժողովի օրը, ծխատիրոջ օգնութեամբ կը համեմատէ ներկայ եղող ծխականների հետ. եթէ պատահի մէկը ներկայ եղողներից, որի անունը ցուցակ մտած չը լինի, նախագահ քահանան կը հրաւիրէ նրան դուրս գալ ժողովից:

Կարծում ենք չենք սխալվում, այդպէս է. այսինքն միտքն է այդպէս և ոչ թէ շարադրութիւնը:

Նախագահ քահանան պիտի ստուգէ ցուցակը. երևի նա այդ կը համեմատէ մի ուրիշ գրաւոր աղբիւրի հետ, օրինակ, ասենք, կոնսիստորիայի մատեանների հետ, հարկաւ, նա տնէ տուն ման գալով հարցմունքներ խօ չէ կարող անել: Եթէ նա մատեանում չը գտաւ ծխատիրոջ տուած ցուցակից մի անուն, նա այս վերջինումս գուցէ կը ջնջէ այդ անունը, եթէ նեղութիւն չը քաշէ կամ ժամանակ չունենայ կորցնելու տարբերութեան պատճառը, ըստ այսմ վարվելու համար:

Իսկ ի՞նչ պիտի անէ նա, եթէ ծխատէր քահանան կամ սխալմամբ, կամ մոռանալով, կամ ուրիշ որ և է պատահմունքով, ի՞նչ գիտենք, չէ ցուցակագրել իր ծխականներից շատերի կամ, հէնց ընդունենք, մի քանիսի անունները: Օրինակն անցեալ տարվայ ընտրութիւններին տեսանք:

Անշուշտ ինչ որ չէ գրված, նա համեմատել էլ, մի ուրիշ աղբիւրի հետ, չէ կարող:

Հիմա մենք ժողովվել ենք ընտրութեանը: Նախագահ քահանան յայտնում է անուն անուն. իր անունը լսողը պատասխանում է. ծխատէր քահանան հաւատարմացնում է նրա այն ոք լինելը. լա՛ւ: Կայ, չը կա՛յ. այդ պրծաւ: Բայց հիմա կայ մէկն էլ, որ ծխական է, ներկայ է ու իր անունը չը տուին. կամ նախագահ քահանան համրածն ու ստուգածը մի կողմ քշելով, միւս կողմում տեսնում է մի քանիսին էլ, որոնց անունը ցուցակում չը կայ:

Ի՞նչ պիտի անէ:

Առաջարկէ՞, որ նրանք երթան խաղաղութեամբ, ինչպէս հրամայում է կանոնը:

Թէ՞ ծխատէր քահանայի խոստովանութեամբ, որ նրանք իր ծխականներն են և իւրաքանչիւրն իր տան ներկայացուցիչը, նախագահը նոր պիտի ցուցակագրէ սրանց էլ և ընդունի ընտրեալների կարգը:

Ի հարկէ, իրաւունքով այդպէս պէտք է լինի և անհրաժեշտ է, որ ծխական քահանան էլ այնտեղ լինի, որ իր ցուցակից մոլորված ոչխարներին բակից դուրս չը քշէն:

Իսկ եթէ ծխատէր քահանան ուրիշ տեղ գնացած լինի՝ նախագահելու, ո՞վ այն ժամանակ պիտի ճանաչէ և ընդունի մոռացված ծխականին. ինչ ճանապարհով սա պիտի կարողանայ իր իրաւունքը ճանաչել տալ:

Լաւ կը լինի թիւրիմացութիւնների և անհամութիւնների պատճառ չը տալու համար, պատշաճաւոր կարգադրութիւններ անել՝ ընտրութիւնները ընդհանուր կարգերի համաձայն կատարելու:

Յետոյ ի՞նչ բան է այդ թւահամար և ստորագրութիւն կրող տոմսակը, որի վրա՝ ընտրողը պիտի գրէ ընտրելիների անունները: Ստորագրութիւնը դեռ երթայ ու գայ, ինչ է նշանակում թւահամարը գաղտնի քուէարկութեան խնդրում:

Եթէ տոմսակ ցրվողը լաւ յիշողութիւն և սրված մտադրութիւն ունենայ, նա ուրեմն և միտը կը պահէ թէ պարոն այն ոքին յանձնված տոմսակը № 3 էր. ուրեմն էլ ուր կը մնայ գաղտնի քուէարկութիւնը, երբ նա միւս րոպէում ընտրելիների անունները կարդալու ժամանակ, իբրև ստուգող (որովհետև առաջնորդական կանոնը հէնց տոմսակը ցրվողին էլ վերջը ստուգողի դերն է յանձնում) կիմանայ № 3-ի վրա գրըված անունները:

Վերջապէս ի՞նչ բան է այդ շատ վաղօրօք նշանակված տոմսակ-ցրվողը և անգրագէտների պաշտօնական հաւատարմատարն առանց այդ անգրագէտների կամքի: Անգրագէտը պէտք է, իբրև լաւ չափահաս, որովհետև 25 տարեկանից պակաս չը պիտի լինի, իր ընտրելիները գրել տայ այն գրագէտին, որին ինքը ճանաչում և հաւատում է: Իրաւունքն և արդարութիւնն այդ են պահանջում:

Ա. Ե.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի հասարակութեան զանազան շրջաններում՝ այժմեան Թեմական առաջնորդի հրատարակած հրահանգը՝ ընտրութիւնների մասին՝ խօսակցութիւնների առիթ է դարձել:

Թէ ինչ է դրա պատճառը՝ դա բաւական սրամիտ կերպով ձևակերպեց «Մշակը», անուանելով այդ հրահանգի առաջարկած ընտրութիւնը՝ ն ա խ ա գ ա հ ա կ ա ն, կամ ք ա հ ա ն ա-

յական ընտրութիւն և ոչ երբէք ժողովրդական։

Նոյն իսկ այն անձինք, որոնք ի պաշտօնէ տրամադրուած են պաշտպանելու առաջնորդական հրահանգը՝ շատ լաւ զգալով որ անհնարին է պաշտպանել նրա 14-րդ յօդուածը, արդարացնում են հրահանգը, ասելով. «մեր հոգևոր իշխանութիւնը չունի ընդհանուր հրահանգ. այդ պատճառով ամեն մի առաջնորդ անում է այնպէս, ինչպէս հասկանում է»։

Ճշմարիտ է, Էջմիածինը մինչև այժմ չէ զգացել, որ անհրաժեշտ է մի ընդհանուր հրահանգ տպագրել բոլոր ընտրութիւնների համար,—բայց դրա փոխարէն նոյն Էջմիածինը և ամբողջ հայ ժողովուրդը գիտէ, թէ որն է այն ուղեցոյցը, որին պէտք է հետևել,—դա ժողովրդական ընտրութիւնն է։

Ժողովրդական ընտրութիւն.—այդ երկու բառը արդէն ամեն բան ասում է։ Բաւական է միայն ամեն մի հրահանգ կազմելիս յիշել այդ երկու բառը, յիշել, որ մեր եկեղեցական ընտրութիւնները զուտ ժողովրդական ընտրութիւններ են, և այն ժամանակ ոչ մի առաջնորդ, ոչ մի եպիսկոպոս և ոչ մի կաթողիկոս իրանց իրաւունք չեն համարի խլել ժողովրդի ձեռքից նրա դարևոր, սրբազան իրաւունքները, աշխատելով այդ իրաւունքները կենտրոնացնել այս կամ այն պաշտօնեայի ձեռքում։

Մեր ամեն տեսակ ընտրութիւնների հրահանգը, սկսած այբ-բենից մինչև և ու ֆէ՝ ժողովրդական ընտրութեան սկզբունքն է։ Առաջնորդի, կամ կաթողիկոսի կազմած և կազմելի հրահանգները միայն մի նպատակ կարող են ունենալ,—ձևակերպել, այսպէս ասած, գործի տեխնիկական մանրամասնութիւնները, աշխատել, որ ժողովրդի ընտրողական իրաւունքները չը խախտուեն, միջոց տալ, որ ամբողջ ժողովուրդը մասնակցի ընտրութեան, թոյլ չը տալ, որ այս և այն՝ անձը զեղծումներ անի, կամ օգուտ քաղի անգրագէտ ժողովրդի միամտութիւնից, կամ ագիտութիւնից,—մի խօսքով այդ տեսակ հրահանգի նպատակը պիտի լինի՝ մազի չափ անգամ չը խախտել ժողովրդական ընտրութիւնը, և ոչ թէ զրկել ժողովրդին իր ընտրողական այս կամ այն իրաւունքից։

Ահա այդ պիտի լինի ամեն մի հրահանգի նպատակը։

Բայց օգուտ քաղելով այն հանգամանքից, որ հայոց հոգևոր իշխանութիւնը ընտրութիւնների մասին չունի ընդհանուր հրահանգ, և ասել թէ՝ այդ պատճառով ամեն մի առաջնորդ, կամ հոգևոր պաշտօնեայ իրաւունք ունի իր ուզածի պէս հասկանալ ժողովրդական ընտրութիւն ասած բանը,—կը նշանակէ՝ խախտել ժողովրդական ընտրութեան սկզբունքը։

Դեռ շատ կաթողիկոսական, կամ պատգամաւորական ընտրութիւններ կը գան ու կանցնեն, շատ կուսակցութիւններ կարող են լոյս աշխարհ ընկնել և անհետանալ,—բայց հազար այդ տեսակ ընտրութիւններ և կուսակցութիւններ գրոշ չարժեն, համեմատելով այն մեծ, դարերից ի վեր գոյութիւն ունեցող և յաւիտենական սկզբունքի հետ, որ արտայայտւում է «ժողովրդական ընտրութիւն» բառերի մէջ։

Այդ բառերի մէջ թագնուած է ժողովրդական իրաւունքը, ժողովրդի ինքնագործունէութիւնը, անընդհատ առաջադիմութիւն, լաւն ու վատը ճանաչելու ընդունակութիւն,—և հէնց այդ պատճառով՝ աւելի լաւ է զոհել տասն կաթողիկոսներ և հարիւրաւոր պատգամաւորներ,—քան թէ դիպչել ժողովրդի ընտրողական իրաւունքներին։

Խ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յունվարի 8-ին

Օրվայ նորութիւնն այս է։ Պ. Ասլանեանին սպանող և արդէն անձնասպանութիւն գործած պ. Պատուականեանց թողել է մի բարի յիշատակ։ Հանգուցեալը դեռ 1889 թւին կտակել է, որ իր մահից յետոյ իր ունեցած ամբողջ հարստութեան 20 տոկոսը յատկացվի Բագուի հայոց Մարդասիրական ընկերութեան, որպէս զի հանգուցեալի անունով ընկերութիւնը պահի ստիպենդիատներ բարձրագոյն դպրոցներում։ Պ. Պատուականեան անցեալ 1891 թւին, նորից կրկնելով իր կտակը, և կասկածելով, թէ գուցէ մի որ և է հանգամանք արգելք լինի այդ կտակի կատարման, յամենայն դէպս 20,000 րուբլի անպատճառ յատկացվի յիշեալ նպատակին։

Մենք կարծում ենք, որ այսպէս թէ այնպէս Մարդասիրական ընկերութիւնը կարող է իրան ապահով համարել՝ յիշեալ գումարը ստանալու համար։ Պատուականեանի ամբողջ կարողութիւնը 200,000 րուբլուց անցնում է։

Ի դէպ. մենք պատրաստ ենք այդ տեսակ բարեգործներին անխնայ դատապարտելու, որ նրանք իրանց կենդանութեան ժամանակ չեն անում բարեգործութիւնը։ Ես կարծում եմ, որ մասամբ բնական է և պարզ։ Մարդը չը գիտէ, թէ իր կենդանութեան ժամանակ ինչ կարող է պատահել, թէ իր և թէ իր կայքի և կարողութեան հետ։ Չէ կարելի մեղադրել այդպիսիներին, մանաւանդ նրա համար, որ այսպէս թէ այնպէս, բայց նա մտածել է մի բարի յիշատակ թողնել իրանից յետոյ։ Դատապարտելի է նա, որ անում է փառքի համար, իր «եսի» համար, իսկ յայտնի է, որ այստեղ նոյնը չէ կարելի ցոյց տալ, երբ մարդը արդէն մեռած է։ Ուրիշ բան է, եթէ ամեն մէկը մեզանից հաւատացած լինի, որ իր ունեցած 100 րուբլու կէսը տալով բարի գործի համար, վաղը անպատճառ մնացած 50-ը իրան պէտք է բաւականութիւն անի։ Վերջապէս ունենալով 100 րուբլի, ես կարող եմ մի այսպիսի կտակ շինել. «իմ ունեցածս իմ մահից յետոյ ես կտակում եմ հայոց թատրօնին», բայց կարող եմ արդեօք նոյնը անել և կենդանութեանս ժամանակ, ոչ. ինչու. նրա համար, որ եթէ աշխատել եմ ձեռք բերել այդ 100 րուբլին, ես աչքի առաջ եմ ունեցել նախ իմ սեփական դրութիւնը։

Նոյնպէս դատապարտելի չէ մահից յետոյ թողած բարեգործութիւնը և այն պատճառով, որ մեզանում առհասարակ հարուստները չեն գտնվում այն դրութեան մէջ, ինչպէս, օրինակ, եւրոպացի շատ հարուստները, որոնք իրանց կարգադրութեան տակ ունենում են հարստութեան ամբողջ ծով։ Իսկ մեր հարուստները, տոկոսական տեսակէտից, շատ թէ քիչ, բայց իրանց կենդանութեան ժամանակ էլ, փառք Աստուծու, տալիս են։

Աբ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունվարի 6-ին Կուր գետում խեղդվածների աղքատ ընտանիքների օգտին հետևեալ անձինք ուղարկել են մեզ հետևեալ գումարները. տիկին Նատալիա Կրասիլնիկեանց (Բագուից) 100 րուբլի, բագուաբնակ տասն երիտասարդներ՝ Յ. Յովհաննիսեանց, Ա. Խախամեանց, Ա. Նաջարեանց, Դ. Խալամեանց, Ա. Փոլեանց, Ա. Ջաւատեանց, Գ. Դանիէլեանց, Վ. Տէր-Յովհաննիսեանց, Ի. Տէր-Պօղոսեանց և Յ. Սարգսեան միասին 10 րուբլի, վաղարշապատաբնակ՝ Լ. Խան-Ազեան, Յ. Սաղաթէլեան, Ս. Մանդինեան, Ս. Կանայեան, Ա. Ատաբեգեան, Ս. Փիլիպպոսեան, Աննա Փիլիպպոսեան, Գ. Մուշեղեան, Գ. Սմբաթեան, բժ. Զարգարեան, Կ. Կոստանեան, Ռ. Մ. Ա., Խ. Յովհանջանեան, Լևոն արեղայ, Լ. Մանուէլեան, Մ. Պալեան, Ս. Տէր-Գաբրիէլեան, Ա. Պլտանեան, Մ. Տէր-Պետրոսեան, Լ. Յարութիւնեան և Մ., բոլորը միասին 33 րուբլի, թիֆլիսաբնակ՝ Դ. Մազմանեան, Հ. Խօջայեան, Օ. Մանթաշեան, Գ. Ղալթաղեան, Բ. Մառուքեան, Մ. Պալեան, Յ. Ազնաուրեան, Մ. Ղառամեան, Ե. Իսահակեան, Յ. Օհանեան, Մ. Ղազարեան, Գ. Բաղդասարեան, Գ. Սուլթանով, Յ. Լուսարարեանց, Գ. Ղալամեան, Ա. Հասրաթեան, Մ. Ղայզմելով, Ա. Գօփնեան, Ս. Դաւթեանց, Ա. Յակոբեանց, Յ. Մարգարեանց, Ա. Սուքիասեանց, Մ. Շարբաբեանց, Ե. Ցամոյեանց, Մի ոմն, Յ. Աղասանդեանց, Մ. Մովսիսեանց, Ե. Մկրտումեանց, Ս. Ղօլթուղչեանց. Գ. Աբօյեանց, Մի անյայտ, Տ. Կակոյեան, բոլորը միասին 34 րուբլի 90 կոպէկ, ընդամենը 177 րուբլի 90 կոպէկ, իսկ նախկին 616 ր. 83 կոպ. հետ միասին՝ անում է 794 ր. 73 կոպէկ։

—

Յունվարի 6-ի աղետի պատճառով թշուառացած ընտանիքների օգտին ԷՋՄԻԱԾՆԻ ճեմարանի սաները, հաւաքելով իրանց մէջ 22 րուբլի, ուղարկեցին այդ փողը «Մշակի» խմբագրութեանը։ Նախկին 794 ր. 73 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 816 ր. 73 կոպէկ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ հայոց թատրօնական մասնաժողովը՝ այս սեզօնի իր ներկայացումները վերջացնելով դժուար թէ իր ձեռքին որ և է գումար ունենայ, որովհետև հանգանակած ամբողջ գումարը ծախսվում է՝ վատ մուտք ունենալու պատճառով։ Այդ պատճառով մտադրութիւն կայ մի երեկոյթ կազմել և եկամուտը յատկացնել եկող տարվայ թատրօնական գործին։

—

Զօրային եղանակից յետոյ, վերջապէս յունվարի 17-ին սկսեց ձիւն գալ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ձիւնը ծածկեց թէ քաղաքի շրջակաները և թէ Թիֆլիսի փողոցները։ Սակայն յունվարի 18-ից ձիւնն արդէն սկսեց հալվել փողոցներում։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի մեր քաղաքի դեպուտատների ընտրութիւնը շատ աջող անցաւ։ Ընտրվածները կատարելապէս վստահելի անձինք են։ Ժողովուրդն ընտրելով երիտասարդ մարդկանց, ցոյց տուեց իր գիտակցութիւնը, ապացուցեց որ այլ ևս երկիւղ չունի աղաներից, գիտէ գնահատել մարդկանց արժանաւորութիւնը»։

—

Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի 19 յունվարի նիստը, Վանքի մայր-եկեղեցում յունվարի 6-ի աղետից վախճանվածների համար հոգեհանգիստ կատարվելու պատճառով՝ յետաձգվեց մինչև առաջիկայ կիրակի, ամսիս 26-ին, երեկոյեան ժամի 8-ին, Քաղաքային խորհրդարանի դահլիճում։

—

Բագուաբնակ տիկին Նատալիա Կրասիլնիկեան նուիրել է ներկայ 1892 թւի «Մշակի» տարեկան մի համար Հաղբաթի հայոց ուսումնարանին։

—

Վերին-Ագուլիսից ոչ հեռու գտնվող Փառակայ գիւղի ուսումնարանին փառակեցի Մանուչար

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Գիտնական նոր գրքեր.—Գիտութիւնն ունի իր հասակը.—Դարվինի աջողութիւնը և նրա մի քանի մտքերի հերքումը.—Կանտի ու Լապլասի տիեզերածնական ենթադրութեան հնանալը.—Մակս Միւլլէրի «Մտքի գիտութիւնը» նոր գիրքը.—Լեզուի արխիւն է մարդու ինքնակենսագրութիւնը.—Միտքն անբաժան է բառից.—Անուանել նշանակում է գիտենալ.—Բառեր, որոնք կան մէկ լեզուի մէջ և բացակայ են միւսի մէջ.—Բառի նշանակութիւնը փոխվում է ժամանակով.—Լեզուն աշխատանքի արդիւնքն է.—Դարվինը չէ էվօլիւցիայի ստեղծողը.—Անդունդ կենդանիի և անկենդանի մէջ.—Մարդու առաջ գալը կապկից.—Լեզուն իբրև Ռուբիկոն.—Լեզուագիտութեան և բնախօսութեան նմանութիւնը և զանազանութիւնը.—Բոլոր բառերը 121 գաղափարից են կազմված.—Բառերի հոտը.—Ունի արդեօք «Մշակը» իրաւունք օտար բառեր գործածելու։

—

Գիտնական փիլիսոփայական գրականութեան մէջ ժամանակ առ ժամանակ լոյս են տեսնում գրքեր, որոնք յեղափոխութիւն են գցում մտքերի մէջ, զօրեղ հարուած տալով ժամանակակից գիտութեան հիմքերին։

Ամենայն գիտութիւն ունի իր հասակը, իր կեանքը, որի ընթացքում նա օրից օր զարգանում է, տատանվելով որ և է դրութեան մէջ։ Երբ մի երևելի գիտնական, կամ փիլիսոփայ յայտնում է իր կարծիքը, տալիս է մի նոր միտք, ենթադրութիւն, այդ րօպէից գիտութիւնը կարծես ընդհատում է իր զարգացման ընթացքը, ստանում է մի որոշ կերպարանք, ստանում է կայուն, երբեմն մինչև անգամ անփոփոխ, անշարժ դրութիւն։ Ինչ աստիճան անհերքելի են բնագիտական փիլիսոփայութեան մէջ Դարվինի մտքերը, գաղափարները, որպիսի զիւթական զօրութիւն են կրում իրանց մէջ նրա գիտնական կարծիքները—այդ ամենքին յայտնի է։ Բայց գուցէ շատերին յայտնի չէ, որ վերջին տասը տարվայ ընթացքում կուտակվել են մի շարք գիտնական փաստեր, որոնք արդէն չեն տեղաւորվում Դարվինի տուած օրէնքների շրջանակների մէջ և որոնք գիտնականներին իրաւունք են տալիս հերքել Դարվինի մի քանի մտքերը։ Մի և նոյնը պատահում է և միւս երևելի անունների հետ։ Այսպէս՝ դեռ եօթանասուն թւականներում տիրում էր այն հարիւր տարեկան միտքը, թէ աշխարհի ծագումը կատարվում է Կանտի և Լապլասի գտած օրէնքներով, մինչդեռ այժմ հռչակաւոր փիլիսոփայ գիտնականների անունը տիեզերածնութեան հարցում ունի թէպէտ և բարձր, բայց միմիայն պատմական նշանակութիւն. այժմ գտնվել են այնպիսի փաստեր, որոնք ոչ թէ չեն բացատրվում Կանտ-Լապլասեան ենթադրութիւններով, այլ մինչև անգամ խիստ հակառակ են նրան։ Օրինակ, այդ կարծիքով՝ երկրագնդի միջին մասը հեղուկ է, մինչդեռ այժմ ոչ մի մաթեմատիկոս, ոչ մի ֆիզիկոս չի համաձայնի այդ տեսակ ենթադրութեան հետ. յետոյ մոլորակները և նրանց արբանեակները շրջում են բոլորն էլ մէկ ուղղութեամբ և մէկ յատակագծում, մինչդեռ աստղագիտական ամենանոր գիտողութիւններն ապացուցանում են, որ կան և այնպիսի մոլորակներ, որոնց շրջադարձը հակառակ է և որոնք մէկ մակարդակում չեն։

Մենք խօսելու ենք երևելի գիտնական Մակս Միւլլէրի «Մտքի գիտութիւնը» անունով նոր գրքի մասին, որը անշուշտ մի նոր դարագլուխ է կազմելու գիտութեան մէջ։ Այդ գիրքը տալիս է մի շարք նոր մտքեր, նոր գաղափարներ, որոնք եթէ բնաւ հակառակ չեն առաջվայ բացատրութիւններին, այնու ամենայնիւ չեն կարող բաւականանալ նրանցով։ Մակս Միւլլէր, հիմնվելով ամենանոր լեզուագիտութեան վրա, մարդկային մտքի զարգացումը և նշանակութիւնը գտնում է լեզուի կանոնների մէջ։ Նա ասում է, որ մտքի զարգացումը հարկաւոր է ուսանել լեզուի պատմութեան մէջ, որ ոչ մի գիտութիւն չէ կարող պատասխանել այսպիսի հարցերին, թէ ինչպէս է մարդս հասել մինչև իր զգացմունքները, մինչև իր բանականութիւնը, մինչև լեզուն և որ այդ պատասխանները պէտք է որոնել լեզուի արխիւի մէջ, որն է մարդուս ճշմարիտ ինքնակենսագրութիւնը։ Այո, չէ կարելի չը համաձայնվել, որ մտքի պատմութեան մէջ աշխարհիս անթիւ լեզուներից ամեն մէկը ներկայացնում է մի շերտ, որը կարելի է և պէտք է հետազօտել նոյն ձևով, որպէս քննվում է բնութեան պատմութիւնը կեանքի առաջին նշոյլներից սկսած մինչև ամենազարգացած էակը—մարդը և այդպիսով կարելի է մեր նախնիքների արտասանած առաջին բառից սկսած հասնել մինչև մեր դարի ամենաբարձր փիլիսոփայական միտքը։ Մեր հեղինակի կարծիքով՝ միտքը և բառը անբաժանելի են, առաջինը չէ կարող լինել առանց երկրորդի. ամեն մի քայլ, որը մենք անում ենք դէպի նոր առարկայի հասկացողութիւնը իսկապէս քայլ է լեզուի մէջ։

Այս միտքը նա հաստատում է և նրանով, որ բոլոր արիական լեզուներում անուանել նշանակում է գիտենալ։ Ով որ գաղափար չունի որ և է առարկայի մասին, չէ կարող ունենալ և բառ նրա մասին։ Հռոմայեցիք փղին անուանում էին Bos Luca (եզ), իսկ նորզելանդացիք խոզին անուանում են երկար շուն։ Կան խօսքեր, որոնք յատկապէս պատկանում են այս կամ այն լեզուին և բացակայ են միւսներում. այնպէս որ եթէ միւս լեզուները ցանկանում են ճիշդ ըմբռնել և արտայայտել այդ տեսակ բառերի գաղափարը, նրանք պէտք է փոխ առնեն այդ օտար բառերը։ Մ. Միւլլէր վերցնում է ֆրանսերէն naif բառը և աւելացնում է, որ նրա ճիշդ թարգմանութիւնը ուրիշ լեզուներով անհնարին է, այդ խօսքն ունի իր առանձին կօլօրիտը, որը ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ֆրանսիական բնաւորութիւնը և ֆրանսիական գրականութեան պատմութիւնը։ Բայց նոյն իսկ մէկ լեզուի մէջ մի և նոյն բառը կերպարանափոխվում է, կորցնում է մէկ նշանակութիւնը, ընդունում է միւսը։ Ոչ մի բառ այնքան չէ փոխել իր նշանակութիւնը, որքան իդէա բառը, և չէ կարելի մոռանալ, որ այդ հանգամանքն է պատճառ մտքերի մեծ խառնակութեան։ Բերկլեին Յեակօբի անուանեց նիհիլիստ, միւսները նրան կանչում էին էգօիստ, այժմ նրան անուանում են իդէալիստ—մի անուն, որը Կանտի ժամանակակիցները համարում էին նոյնքան վիրաւորիչ, որքան ներկայումս նիհիլիստ անունը։

(Կը շարունակվի)

Մարտիրոսեանց նուիրել է ներկայ թւի «Մշակի» տարեկան մի համար:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Սիրողների խումբը պատրաստւում է մի ներկայացում տալ յօգուտ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան Շուշու ճիւղի, որը նիւթական կողմից նեղ դրութեան մէջ է: Յոյս կայ, որ հասարակութիւնը կը լցնէ դահլիճը, մանաւանդ որ ներկայացվելի պիէսան՝ «Հրէուհին», նորութիւն է շուշեցիների համար:»

—

Մեզ գրում են Շուշուց, որ իբր թէ Թիֆլիսի հայոց դերասանական մշտական խումբը մտադիր է եկող ամառը գալ Շուշի, այդտեղ մի շարք ներկայացումներ տալու համար: Թղթակիցն այն կարծիքի է, որ խումբը մեծ աջողութիւն կունենայ, որովհետև ամառ ժամանակ Շուշի մեծ բազմութիւն է հաւաքվում, մանաւանդ Բագուից, իսկ մի և նոյն ժամանակ այդ հասարակութիւնը զուրկ է մնում Շուշում ամեն տեսակ զուարճութիւններից:

—

Տեղական բոլոր լրագիրներում լուր էր տպվել, որ կիրակի, ամսիս 19-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Վանքի մայր-եկեղեցում պատարագիչ կը լինի սրբազան Գրիգորիս եպիսկոպոս Աղաւնեան և պատարագից յետոյ հոգեհանգիստ կը կատարվի յունվարի 6-ի աղետի զոհերի յիշատակին: Եւ իրաւ, կիրակի օր անհագին բազմութիւն էր հաւաքվել եկեղեցու գաւթում, սպասելով հոգեհանգստին: Սակայն հոգեհանգիստը տեղի չունեցաւ:

—

Ղազախ գաւառի ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՑ գիւղից մեզ գրում են. «Անցեալ 1891 թւի նոյեմբերի 1-ից մինչև այս տարվայ յունվարի կէսը, ուրեմն $2^1/_2$ ամսվայ ընթացքում, մեր գիւղում ծաղիկ հիւանդութեան զոհ գնացին 75 երեխայ, 1 տարեկանից սկսած մինչև 7 տարեկան հասակը: Այդ ժամանակամիջոցում հիւանդացել էին 454 երեխայ, որոնցից և մեռել են 75 հոգի: Հարիւր տարեկան ծերունիներն անգամ չեն յիշում մեզ մօտ մանուկների այդ տեսակ սարսափելի կոտորած ծաղիկ հիւանդութիւնից:»

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանը հանգանակութիւն է բացել յօգուտ յունվարի 6-ի աղետից վնասվածների:

—

Յունվարի 30-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում քննվելու է «Նոր-Դար» թերթի խմբագրի դանգատը, որ նա տուել է «Մշակի» աշխատակից պ. Խ. Մալումեանի դէմ: Թէ ինչի մէջ է կայանում այդ գործը,—հասարակութիւնը արդէն գիտէ:

—

Թիֆլիսում սկսված օպերետային ներկայացումները, որոնք տրվում են բանկային թատրոնում, առ այժմ առանձին բազմութիւն չեն գրաւում: Խումբը առանձին աչքի ընկնող ույժեր չէ պարունակում, բայց ընդհանրապէս վերցրած՝ այնքան էլ թոյլ չէ:

—

Թիֆլիսի «քահանաների ապահովութեան գանձարանի» ժողովը յունվարի 17-ի իր նիստում վճռեց՝ 500 րուբլի տալ յօգուտ յունվարի 6-ի աղետից վնասվածների: Այս վճիռը կայացել է 13 ձայնով ընդդէմ 12-ի, ուրեմն մէկ ձայնի առաւելութեամբ: Թիֆլիսի ժողովուրդը իրաւունք ունէր սպասելու, որ իր քահանաները այդ վճիռը կը կայացնեն ոչ թէ մի ձայնի առաւելութեամբ, այլ միաձայն և միաբերան:

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ Կովկասեան նախկին կառավարչապետ, իշխան Դօնդուկօվ-Կորսակօվ, ծանր հիւանդ է:

—

Հարկաւոր ենք համարում կրկնել, որ յունվարի 6-ի աղետի զոհերի թիւը 33 չէ, ինչպէս հաղորդում են մի քանի տեղական լրագիրները, իբրև թէ ստոյգ աղբիւրներից առնելով, այլ տարաբաղդաբար, շատ աւելի է: Առ այժմ յայտնի է, որ դրանց թիւը 40-ից աւելի է: Շատերի անունը չէ մտել ոստիկանական ցուցացի մէջ:

—

Քութայիսի քաղաքային երրորդ կարգի ընտրութիւնների ժամանակ այնպիսի դէպքեր են տեղի ունեցել, որ հարկ է եղել ընտրութիւնները դադարեցնել: Այժմեան ատմուկները յիշեցնում են այն, ինչ որ պատահեց անցեալ տարի ազնուականների բանկի համար ընտրութիւնների ժամանակ:

—

Այսօր, երկուշաբթի, յունվարի 21-ին, Կովկասեան կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ լինելու է հերթական ժողով: Սկիզբը $7^1/_2$ ժամին երեկոյեան: Բացի հերթական գործերից կը կարդացվի Տիմօֆէևի զեկուցումը «Խաղողի վազի խեղացի մշակութիւնը, որպէս միջոց ֆիլօկսէրայի դէմ մաքառելու» վերնագրով: Նիստին կարող են ներկայ գտնվել և կողմնակի անձինք:

—

«Анонсъ» թերթը լսել է որ կիրակի, յունվարի 19-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ Վանքի մայր-եկեղեցում յունվարի 6-ի աղետից վախճանվածների յիշատակին հոգեհանգիստը այն պատճառով չը կայացաւ, որ թեմիս առաջնորդ Մամբրէ եպիսկոպոսը չը թոյլ տուեց Աղաւնեան Գրիգորիս եպիսկոպոսին կատարել այդ հոգեհանգիստը, «երկիւղ կրելով յոյցերից ժողովրդի կողմից, որն այդ օրը մեծ բազմութեամբ հաւաքվել էր թէ եկեղեցում և թէ եկեղեցու բագում:»

—

Վաղը, չորեքշաբթի, յունվարի 22-ին, վրաց դրամատիկական խումբը, ի նպաստ պ. Գէզէլվանովի (Մի—եանցի) Թիֆլիսի բանկային թատրոնում կը տայ «Накуролесили» նոր կոմէդիան, երեք գործողութեամբ, վօդէվիլ «Мотя» և պաւէշտ: Պ. Գէզէլվանով վրաց դրամատիկական խմբի ամենազօրեղ և ընդունակ ույժերից մէկն է, ինչպէս և էր հայ բեմի վրա, որը իր խաղի մէջ միշտ մտցնում է մտածմունք և դերերի գիտակցական ըմբռնումը: Հաւատացած ենք, որ թէ վրաց և թէ հայ հասարակութիւնը կը շտապի թատրոն՝ խրախուսելու մեր երկրի երկու բեմերին ծառայող մշակին:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ պ. Յովհաննէս Սպէնդիարեանց խնդրում է մեզ տպագրել պ. Աբգար Յովհաննիսեանին ուղղված հետևեալ բաց նամակը: «Արձագանքը» կրկին ինձ շնորհ է անում իր ուշադրութեան, երեւ ձեզ առանձին հաճոյք է պատճառում մերթ ընդ մերթ իմ անունը յիշատակած տեսնել հրատարակութեանդ մէջ և դրա հետ միասին ձեզ յատուկ դատարկաբանութիւններով ձանձրացնել ընթերցողի ուշադրութիւնը: Հրատարակելով իմ մասին «Արձագանքի» 8-րդ №-ում մի անհիմն լուր և գիտամբ ի հարկէ, աղաւաղելով իրողութիւնը, դուք անշուշտ ունեցել էք երկու նպատակ՝ նախ՝ ներկայ նամակովս հերքել տալ ձեր հրատարակած սուտ լուրը, որ ես Ներսիսեան դպրոցում հաւաքած գումարը յօգուտ տառապեալների յանձնել եմ ոչ թէ տեղիս հոգևոր վարչութեան, ինչպէս տպված էր թերթումդ, այլ «Մշակի» խմբագրութեան և ապա բանակռիւ սկսել ձեզ միայն յատուկ եղանակով և ուղղութեամբ: Ձեր ցանկութիւնը համառօտ նամակովս կատարում եմ, բայց դէպքից օգուտ քաղելով «պարտաճանաչ» խմբագրիդ յիշեցնում եմ, որ փոխանակ զբաղեցնելու ընթերցողին այդպիսի խնդիրներով, ժամանակ չէ արդեօք մտածել ձեր մի քանի մեղքերի քաւութեան մասին, օրինակ՝ բաժանորդներին բաւականութիւն տալու հարցի և թերակատար խոստումներիդ այս տարի վերջապէս ի կատար ածելու մասին: Ըստ աւանդական սովորութեան նոր տարին ողջունում ենք շնորհաւորութիւններով և բարեմաղթութիւններով, նոր յոյսեր ենք տածում ապագայի վրա, նոր ցանկութիւններով է լցվում մեր սիրտը. «Արձագանքի» բաժանորդների ցանկութիւններից մէկն էլ այս տարվայ համար անշուշտ պիտի ձեր խոստացած պրէմիաների գէթ մի մասը ստանալ և ուրախանալ, որ խմբագրութիւնդ ընկել է արդէն հասկանալ պարտաճանաչութեան տարրական սկզբունքը, որի մասին առհասարակ նա շատ մութ հասկացողութիւն ունի. բայց ով գիտէ, թերևս այս տարի էլ նրանց յոյսերը պիտի օդ ցնդեն: Ձեզ, պ. Յովհաննիսեան, հանգիստ չէ տալիս այն հանգամանքը, որ Ներսիսեան դպրոցում ժողոված գումարս յանձնել եմ «Մշակի» բազմարգոյ խմբագրի տնօրէնութեան. դա շատ հասկանալի բան է, քանի որ դուք և ձեզ պէսներդ միշտ ընկնում էք ձեռականութեան ետևից, առանց զննելու և յարգելու խնդրի էութիւնը. և այդ ամեն տեղ, ամեն հարցերում. սակայն հակասութիւն չը լինի ասածիս, որ եթէ «Արձագանքիդ» դուները բաց անէիք ժողովարարութեան համար, ես և ինձ հետ շատ շատերը կրկին կը դիմէին «Մշակի» խմբագրութեան, որն ի դէպ է ասել մի դիւթական զօրութիւն ունի կարճ ժամանակամիջոցում հարիւրներ, հազարներ ժողովել բարեգործական նպատակների համար, մի շնորհ, որից գլխովին զուրկ են մեր մի քանի հրապարակագրողները և խմբագիրները... Առաջ քան վերջակէտ դնելս խորհուրդ կը տայի ձեզ, պ. Յովհաննիսեան, թողնել արդէն ձեր հին սովորութիւնը —խնդրին մօտենալ գաղտագողի կերպով: Եթէ դուք չէք հաւանում, որ ես տառապեալների փողերը յանձնել եմ «Մշակի» խմբագրութեան և կամենում էիք այդ գումարը տեղիս հոգևոր վարչութեան ձեռքն անցած տեսնել, յայտնէիք ձեր զայրոյթը պարզ և որոշակի, առանց մտադրեալ սուտ լուրեր հաղորդելու. կրկնում ենք, այդ ձեր սովորութիւնը հին է և իբրև հնութիւն արդէն զզըալի է դառել ամենիս համար... Առ այժմ այսքան»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունվարի: Թոյլատրված է երկրորդ բարեգործական վիճակախաղը՝ 6,000,000 րուբլու: Առաջին վիճակախաղի վիճակահանութիւնը կը լինի փետրվարի 1-ին:—Բարձրագոյն թոյլտուութիւն տրվեց, որ Ռուսաստանը մասնակցի 1893 թւին մայիսի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 30-ը Չիկագօյում լինելի ցուցահանդէսին: Ռուսաց բաժնի կազմակերպութեան կարգադրութիւնը յանձնված է մի առանձին մասնաժողովի՝ առևտրի բաժնի դիրեկտորի նախագահութեամբ: Այսօր հրատարակված են ռուսաց բաժնի կանոնները:—Յայտարարված է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ ռումինական կառավարութիւնը կարգադրել է՝ թոյլ տալ որ Ռումինիա մտնեն այն ճանապարհորդները միայն, որոնց անցագրերը վերահաստատված են ռումինական հիւպատոսների կողմից:

ՍԱՄԱՐԱ, 17 յունվարի: Նաւամատոյցի շինութիւնը սկսվեց. օրեկան վարձը 20 կօպէկ է, առանց ձիու. իսկ ձիու հետ միասին՝ 80 կ.:

ԲԵՐԼԻՆ, 17 յունվարի: Րէյխստագում ենթադրութիւն է յայտնված, որ դաշնակցական խորհուրդը Ռուսաստանին էլ կը տայ մաքսային զարտօնութիւններ. արտաքին գործերի ստատս-սեկրետարն այն կարծիքն յայտնեց, որ դաշնակցական խորհուրդը օգուտ կը քաղի այդ կողմից իրան տուած իրաւունքից միայն այն պետութիւնների վերաբերմամբ, որոնք խորին ցանկութիւն կունենան Գերմանիայի հետ մշտական յարաբերութիւններ պահպանելու:

ՊԱՐԻԶ, 17 յունվարի: Րիբօ հաղորդեց մինիստրների խորհրդին, որ առևտրական դաշնագիր է կապվել բոլոր պետութիւնների հետ, բացի Սպանիայից:

ԴՐԷԶԴԷՆ, 17 յունվարի: Թագուհին հիւանդացաւ ինֆլուէնցայով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունվարի: Այսօր կէսօրին Մեծ իշխան Կօնստանտին Նիկօլայեվիչի մարմինը տեղափոխվեց Պավլօվսկից Պետրօպավլօվսկի տաճարը: Յուղարկաւորութեան ժամանակ Թագաւոր կայսրը գնում էր չվեգական պրինցի և միւս Մեծ իշխանների հետ միասին: Թագուհի կայսրուհին և Մեծ իշխանուհին գնում էին սգաւոր կառքերով: Պետրօպավլօվսկի տաճարում գերեզմանը փորված է Մեծ իշխանուհի Ալէքսանդրա Նիկօլաեվնայի գերեզմանի կողքին: Դագաղը զարդարված է պսակներով: Օրապահները գլխաւորապէս ծովային զինուորականներ են:

ՍՕՖԻԱ, 17 յունվարի: Ստամբուլօվի վէրքը շատ ցաւում է, և նա վերին աստիճանի ջղային է դարձել. ոչքի նրա մօտ չեն ընդունում: Ժողովրդի մէջ զանազան խոսակցութիւնների վերջ չը կայ: Մի քանի ձերբակալութիւններ են եղել:

ԳԱՀԻՐԷ, 18 յունվարի: Վաղը բացվում է օրէնսդրական ժողովը: Խեդիվը կը հաղորդի, որ ոչնչացվում է եւրօպական պատնէշը և աղի հարկը քչացվում է $5^0/_0$-ով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 յունվարի: Այսօր տեղի ունեցաւ Պետրօպավլօվսկի տաճարում Մեծ իշխան Կօնստանտին Նիկօլաեվիչի թաղումը: Թաղման ներկայ էին՝ չվէդական պրինցը և գերմանական կայսրի ներկայացուցիչ գեներալ Վէրդէր:—Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր ֆօն Գիւբբէնէտ արձակված է պաշտօնից, համաձայն իր խնդիրքի, պահպանելով ստատս սեկրետարի և սենատորի կոչումը:

ՎՕՐՕՆԷԺ, 18 յունվարի: Երէկ երեկոյեան 9 ժամին հրդեհ է սկսվել Միտրօֆանեան վանքում: Մասունքները և թանգագին անօթները կարողացան ազատել և տեղափոխել հարևան Արխանգելսկի տաճարը: Հրդեհը սկսվել է ծխնելոյզից: Կէս գիշերին վանքի մի քանի գմբէթները քանդվեցան. հրդեհը առանձնացրած է: Մի քանի հրդեհաշէջներ վայր ընկել մեռել են և այլանդակվել:

ԽԱՐԿՕՎ, 19 յունվարի: «Южный Край» լրագրում տպված է Պաւէլ Խարիտօնենկօյի նամակը, որով նա յայտնում է, որ թէև նրա հօր 40 միլիօն րուբլու կտակը չէ հաստատվել դատարանի կողմից, բայց ինքը կը կատարի կտակը ճշդութեամբ, առանց փոփոխութեան:

ՌԻՕ-ԺԱՆԷՅՐՕ, 19 յունվարի: Սան-Պաուլօում արած նոր փորձը՝ տապալելու կառավարութիւնը, անաջող եղաւ:

ԼԻՍՍԱԲՕՆ, 19 յունվարի: Պատգամաւորների ժողովին ներկայացրած է մի օրինագիծ, քչացնելու աստիճանաւորների ռոճիկը և շատացնելու բոլոր արժեթղթերի և նոյն իսկ պետական պարտքի օբլիգացիաների վրա դրած ուղղակի հարկը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի: Ստատս-սեկրետար ֆօն Գիւբբէնէտ նշանակված է պետական խորհրդի անդամ: Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան ժամանակաւոր կառավարչի պաշտօնը յանձնված է մինիստրի օգնական Եվրէինօվին: Յունվարի 14—17-ը առանձին մասնաժողովը ստացել է աւելի քան 94,000 րուբլի, ի միջի այլոց 50,000 րուբլի տուել է կոմս Ալեքսանդր Դիմիտրիեվիչ Շերեմետև:

ՊԵՏՐՕԶԱՎՕԴՍԿ, 19 յունվարի: Նահանգապետը շրջաբերականով հրամանագրեց, փոխել վօլօստի դատաւորների վճիռները և այդ դատաւորներին դատի ենթարկել, եթէ կապացուցվի, որ դատաւորները արագ են խմել այն ժամանակ, երբ նշանակված է եղել վօլօստի դատարանի նիստը կամ հէնց նիստի ժամանակ:

ԼԻՍՍԱԲՕՆ, 19 յունվարի: Թագաւորը յայտարարում է, որ ի նկատի ունենալով երկրի անտեսական ծանր դրութիւնը, իւրաքանչիւր մարդ պէտք է զոհաբերութիւն անի: Նա ինքը հրաժարվում է իր ռոճկի $^1/_5$ մասից, յօգուտ պետական գանձարանի:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունվարի 17-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	102 ր.	10 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	50 »	$17^1/_2$ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	40 »	50 »
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	20 »
Մաքսային կուպօններ — . .	164 »	— »
Արծաթ — — — . .	1 »	19 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$5^3/_4$ »	7 «
Պետ. բանկի $5^0/_0$ տոմս 1 շրջանի . .	103 »	— »
— — — — 2-րդ —	102 »	87 »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	50 »
$6^0/_0$ ոսկեայ ռէնտա	166 »	25 »
$4^0/_0$ ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան $5^0/_0$ փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	75 »
— — — 3-րդ —	103 »	25 »
Ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութ.	236 »	25 »
— — երկրորդ —	226 »	— »
Պետական. երկաթուղային ռէնտա.	104 »	37 »
$5^1/_2$ ռէնտա	— »	— »
$4^0/_0$ ներքին փոխառութեան . . .	94 »	87 »
$5^0/_0$ գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	— »
Ազն. կալ. բանկի խաղարկութեան գրաւ. թղթ. — — .	198 »	50 »
$5^1/_2{}^0/_0$ վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	37 »
$4^1/_2{}^0/_0$ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	152 »	25 »
— — — թղթադ. .	102 »	50 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	50 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	100 »	75 »
Օդէսայի — — .	102 »	— »
Թիֆլիսի — — .	98 »	75 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	— »
— — Քութայիսի — .	102 »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը խաղաղ է:

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ „ԷԼԵԿՏՐԱ"

(Թիֆլիսում Վորոնցովի արձանի դիմաց, Մակկիեւի դեղատան վերնայարկում).

Ընդունվում են ամեն տեսակ լուսանկարչական պատուէրներ, մասնաւոր գեղեցիկ պատկերներ [illegible] Փողոց Տէր-Աստուածատուրեան: 1—5

ԲԺԻՇԿ ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ

կանանց եւ երեխաների հիւանդութիւնների.

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ

Առաւօտեան 11—12 ժամը եւ կէսօրից յետոյ 3—4 ժամը. Հասցէն—Վելիամինովեան փողոց, № 19. 3—10 (Է. 2)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սոլոլակեան փողոց, սեփական տուն №№ 14—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ { առաւօտեան 8 ժամից մինչեւ 10 ժ. եւ երեկոյեան 4 ժամից մինչեւ 6 ժ.

Կիրակի եւ տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչեւ 2 ժամ կէսօրից յետոյ: 11—150

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ [illegible] իւրաքանչիւր անձի համար ու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առեւտրական հաշուապահութեան [illegible] համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների [illegible] աղիւսակներով, 1-ից մինչեւ 10.000 րուբ. համար. 1%-ից մինչեւ 12%. Վաճառվում է [illegible] Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. [illegible] С. П. Мануэльянцу.

Գինն է 1 րուբլի փոստ ծախս 21 կ. [illegible] 61—150

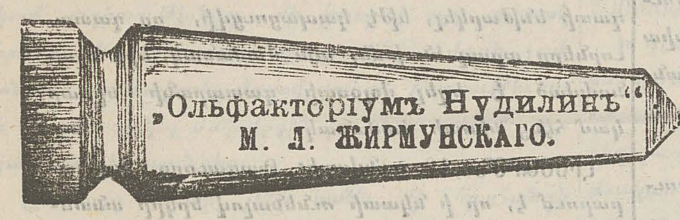

ՄԻՋՈՑ **ԽՈՒՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ

բժշկական [illegible]

ՕԼՖԱԿՏՈՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում: 11—40

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клейтонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н/Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

96—100 (Է. 2)

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԹՈՅԼԱՏՐՎԱԾ, 1891 ԹՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ԲԱՑԵՐԵՒՈՅԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԴԷՍ ՑՈՒՑԱԿ 1891 ԹՒԻ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԴԷՍԻ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ

Այս վիճակահանդէսի արդիւնքը, [illegible] կառավարութեան Մեծագոյն կարգադրութեամբ, կը յատկացվի [illegible] հանգամանքներ [illegible] Ռուսաստանի [illegible].

Տոմսերի տպագրական [illegible] 1891 թուի նոյեմբերի 18-ին կայացած [illegible].

Բաց կը թողնվի ընդամենը 1.200.000 տոմսակ [illegible] 100-ական [illegible] 12.000 սերիա № 1-ից մինչեւ № 12.000:

Իւրաքանչիւր տոմսակ [illegible] 5 րուբ. [illegible] 1 րուբլի [illegible] 1/5 մասը:

Տոմսերի թիւն է 2,928, [illegible] 1.200.000 րուբլի, այսպէս՝

1	տոմսակ	[illegible] ր.	100.000 ր.	
1	»	50.000 »	50.000 »	
1	»	25.000 »	25.000 »	
10	»	10.000 »	100.000 »	
15	»	5.000 »	75.000 »	
100	»	1.000 »	100.000 »	
200	»	500 »	100.000 »	
2.600	»	250 »	650.000 »	

Գումարը . . 2.928 տոմսակ, ընդամենը . 1.200.000 րուբլի:

[illegible] ժամանակ [illegible].

Տոմսակները [illegible] Պետերբուրգում [illegible] Մոսկվայում [illegible] Թէ երբ կը սկսվի տոմսերի [illegible] առանձին [illegible]:

Պետերբուրգ, 1891 նոյեմբեր. Բարեգործական վիճակահանդէսի մասնաժողով. 5—8

ԿԻՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. Ր. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր, 9 ժամից առաւօտեան մինչեւ 5 ժամ կէսօրից յետոյ, Գոլովինսկի պրոսպեկտ, տուն Աղաբեկովի, № 22. 13—15

Բացված է ԲԱԶՄԱՎԷՊ ամսագրի բաժանորդագրութիւնը 1892 թուի համար (յիսուներորդ տարի): Բաժանորդագրութիւնն է տարեկան 10 ֆրանկ (4 րուբլի) կանխավճար: Բաժանորդ գրվել ցանկացողները կարող են ուղղակի դիմել հետեւեալ հասցէով.

Rédaction de la Revue «Bazmavep» Wenise (Italie) St. Lazare.

կամ Թիֆլիս՝ պ. Յովակիմ Ջաճալաշեանին: Խմբագրութիւն „Բազմավէպ": 3—3

1892

6-րդ **ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ** տարի

„Հանդէսը" կը հրատարակվի մի եւ նոյն ծաւալով, առեւ ձեւ եւ բովանդակութեամբ: Բաժանորդագրութիւնն է Ռուսաստանի համար 4 րուբլի, կանխիկ վճարով: Ցանկացողք կարող են դիմել ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով.

A la Rédaction de la Revue «Handes». A Wienne (Autriche).

Թիֆլիսում եւ գաւառներից կարող են դիմել պ. Յովակիմ Ջաճալաշեանին: Խմբագրութիւն „Հանդէս Ամսօրեայ" 2—3

ЧИСТЫЙ КАКАО БЛООКЕРЪ

ԿԱԿԱՕ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ. Բոլէական պատրաստութիւն.

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.

Առաջարկվում է առողջացողների եւ երեխաների համար.

ПИТАТЕЛЬНЫЙ НАПИТОКЪ.

Միակ պահեստ կովկասում՝ բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում եւ Բագուում: 46—50 (2.)

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ույժի հասցնելը տարածութեան վրա.

ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.

Էլեկտրական նշաններ.

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ

ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.

Էլեկտրոլիզ,

Ակումուլատորներ, Էլէմենտներ,

ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.

Նախահաշիւներ եւ ծրագիրներ ձրիաբար.

ԷԼԵԿՏՐՕՆ

ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների

ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)

Մեծ Սադօվայա փողոց, 24

РОСТОВЪ (на Дону)

БР. ГЛѢБОВЫ

Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ

Օտտօ սիստեմայի, որոնք իրանք իրանց են ուղղում ու օծում:

Գազի համար — ածուխից,

— — — նաւթից,

— — — անտրացիտից,

— — — կէրօսինից

1/2-ից մինչեւ 120 ձիու ույժի:

Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.

51—100 (Է. 2.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 20 Января 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.